

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația :
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

ABONAMENT:
Parohiile : 200 Lei
Particulari : 160 Lei
Membrii Agrului 100 Lei

PARTEA OFICIALĂ

No. 4796/1935.

Necrolog.

Cu durere comunicăm Ven. Cler diecezan, că On. Laurențiu Avram, paroh în Chieșd, în ziua de 20 Decembrie 1935 a repaosat în Domnul, în anul al 64-lea al vieții și al 38-lea al preoției sale.

Frații Preoți pentru odihna sufletului adormitului în Domnul Frate vor aduce la altarul Domnului sufragiile pii îndatinat.

În veci amintirea lui!

Oradea, 23 Decembrie 1935.

No. 4657/1935.

Preoți repaosati în anul 1935.

În cursul anului 1935 următorii preoți diecezani au fost chemați la cele veșnice :

1. Emil Ostate, paroh în Măeriște;
2. Ioan Cinca, paroh în Haieiu;
3. Andrei Pelle, preot pensionar, fost paroh în Girișul de Criș.

4. Alexandru Sima, paroh în Periceiu.

5. Avram Dragoș, paroh în Siciu.

6. Laurențiu Avram, paroh în Chieșd.

Pentru odihna sufletelor acestor confrăți adormiți în Domnul, conform Circularului No. 1552/1925, fiecare preot diecezan este obligat să celebreze, pentru toți împreună, trei Sf. Liturghii.

Oradea, 31 Decembrie 1935.

PARTEA NEOFICIALĂ

„Ad Catholici Sacerdotii“

Așa începe și prin urmare așa se numește cea din urmă enciclică dată la sfârșitul anului 1935 de către sf. Părinte Pius XI. despre sacramentul al 6-lea: **PREOȚIA**.

Papa Pius XI, de pontificatul căruia până acum se leagă atâtea opere pentru o formare cât mai bună și aleasă a clerului, — destul să pomenim reforma învățământului teologic superior din 1931 și o mulțime de seminarii între care se numără și cel românesc din Roma, — și care cu prilejul jubileului Său de 50 de ani de preoție a ținut să accentueze atât de mult însemnătatea preoției decretând acel an de an sfânt extraordinar, an de daruri cerești, nu putea să nu dea lumii întregi un învățământ despre aceasta mare taină, care este preoția, și prin care Mântuitorul a lăsat să se împartă celelalte daruri cerești și să se perpetueze opera de Răscumpărare.

Și cum omul care primește aceasta taină rămâne omul de serviciu dela puntea de trecere dintre natural și supranatural, dintre cer și pământ, enciclica este și rămâne un ales tratat ce atinge, ca învățătură, toate ramurile teologiei: dela dogmă la morală, ascetică și

celelalte studii teologice, până la umilele dar calde rugăciuni rostite în sânul familiei unde se zămislește, încă din frageda copilărie, atragerea spre slujba împărăției lui Dumnezeu: chemarea la preoție.

Întreagă enciclica este împărțită în patru părți.

În partea întâia se spune ce este aceasta mare taină în menirea ei, închipuită în Vechiul Testament, realizată și instituită în cel Nou în toată puterea și înălțimea ei, unde preotul îl însoțește pe credincios în toate împrejurările vieții de pe pământ, ba și dincolo de mormânt: „*însoțește sufletul până dincolo de pragul veșniciei*“; căci pe lângă puterea cea mare asupra Trupului real al Mântuitorului, preotul mai are neîntrecuta putere asupra trupului mistic al lui Christos, de a mijloci iertarea și a propovădui cuvântul lui Dumnezeu, ce coboară și aduce pace în suflete, vestește adevărul și propovăduiește binele „*adevărul care luminează și desleagă cele mai grele probleme ale vieții omenești, acel bine pe care nici-o nenorocire, nici moartea, nu-l poate răpi, ba pe care chiar moartea îl asigură și-l face un bine nefrecător.*“

După pomenirea aceasta a marilor puteri de care

dispune preotul, în partea a doua e vorbă despre calitățile morale și intelectuale, sau virtuțile cu care trebuie să fie înzestrată persoana preotului, în care rezidă acest mare dar al lui Dumnezeu. Între altele urmarea lui Christos, evlavia, curățenia, zelul, ascultarea și știința. „*Preotul trebuie să cunoască toată învățătura despre credință și despre morala catolică, trebuie să știe s'o propună și altora, să știe dovedi dogmele, să cunoască prescisele rituale să risipească ignoranța, care cu tot progresul modern, din punct de vedere religios întunecă și azi atâtea minți*“.

Apoi cunoștința chestiunilor sociale și în special cea despre Acțiunea catolică „*mișcarea aceasta atât de mângâietoare, care împinge sufletele până la cele mai înalte culmi ale desăvârșirii, pe laici îi pune într'un contact mai des și la o conlucrare mai apropiată cu preotul, căruia i se vor adresa în mod natural nu numai ca unui conducător, ci îl vor privi ca pildă de viață creștinească și de virtuți de apostolat*“.

Toate aceste virtuți și cunoștințe se pot câștiga în Seminar, care pregătește mai de aproape pe candidații la preoție. De unde în partea a treia, mai întâiu este vorbă amănunțit despre viața intimă din Seminar, „*lumina ochilor*“, care trebuie să fie cea mai mare preocupare nu numai pentru episcopi, dar și pentru superiorii — toți — cărora le este încredințată formarea viitorilor preoți, și cari cu toții trebuie să fie la culmea nivelului preoțesc, și nu peste limita lor de factori sufletești interni și externi, întru toate îngrijind chemarea unde este, și îndepărtând, pentru binele lor, pe cei fără chemare, întrucât „*nu este de ajuns — zice Sfântul Episcop și Doctor Alfons Maria de Liguori — să nu știe nimic rău episcopul despre candidatul la preoție, ci trebuie să fie asigurat de pregătirea pozitivă*“.

Apoi e vorbă despre Acțiunea Catolică de atâtea ori pomenită, care, ca participare a laicilor la misiunea apostolică a Bisericii, nu poate să rămână indiferentă față de o chestiune vitală cum este chestiunea chemării la preoție, și care de fapt dă din rândurile ei atâția tineri cari se fac apoi preoți. În urmă despre familiile creștine, unde se dau cele dintâiu îndrumări de viață religioasă.

În cea din urmă parte, a patra, recomandă viu obiceiul exercițiilor spirituale pentru a păzi și a spori harul preoțesc. Urmează apoi un cuvânt de mulțumită, încurajare și apreciere față de Clerul tinăr din Seminar, Episcopii și toți preoții cari împreună ajută pe Papa și episcopatul la împlinirea datoriei de a conduce turma și cari sunt sarea pământului și lumina lumii.

Din multele chestiuni ce atinge enciclica, să ne oprim un moment la conlucrarea familiei la recrutarea membrilor Clerului. Două din sacramente, cele din urmă, privesc binele comun al societății, privesc colectivitatea direct; căsătoria pentru înmulțirea membrilor societății creștine, iar preoția pentru conducerea acestei socie-

tăți, de unde și are și proprietatea față de căsătorie. O enciclică de mai înainte, „**Casti connubii**“, din seria enciclicelor prin care Preafericitul Părinte a voit „*să arunce lumina învățaturii catolice [asupra celor mai grave probleme cari preocupă viața de azi]*“, se referea în întregime la familie. Familia subministrează membrii societății creștine. Cum tot din sânul familiei se recrutează și conducătorii sufletești ai societății, enciclica de acum nu putea să nu se ocupe pe larg cu societatea aceasta mică, naturală și necesară, care stă la baza marilor societăți perfecte: Biserica și Statul! Și în sânul căreia răsar cele dintâiu semne de chemare la preoție, și care în felul acesta conlucra, ca un mic, cel mai mic seminar, la pregătirea și alegerea conducătorilor sufletești ai omenirii. „*Întâia și cea mai naturală grădină, unde aproape spontan trebuie să încolțească și să înflorească crinii sanctualelor, este tot familia cea într'adevăr și profund creștină*“. Dintr'o familie bună și evlavioasă vor ieși copii buni, iubitori de evlavie și înclinați spre slujba lui Dumnezeu, pe care o cunosc și o doresc din copilărie; și numai întâmplător se va face altfel, precum iarăși dintr'altfel de familie, numai întâmplător se va face altfel, când puterea chemării lui Dumnezeu va trebui să-și croiască ea drum și să învingă, poate, și opoziția părinților. „*Cea mai mare parte dintre sfinții episcopi și preoți, a căror laude le cântă Biserica, datorează începutul chemării și al sfințeniei lor, pildelor și învățăturilor date de către un tată plin de credință și de virtuți mari, de către o mamă curată și evlavioasă, dintr'o familie, unde între cele mai bune obiceiuri stăpânea iubirea lui Dumnezeu și dragostea față de aproapele. Abaterile dela această regulă a providenței sunt rare și nu fac decât să confirme însăși regula*“.

Părinții cu pilda și viața lor creștinească pregătesc chemarea la preoție. Părinții cari așteaptă și primesc copiii ca un mare dar ceresc și de sus, și-i cresc în pilda și îndrumările cele mai sfinte „*din cea mai fragedă copilărie sădind în dânșii frica lui Dumnezeu, evlavia, devoțiunea către Isus din sf. Euharistie, către Preacurata Fecioară, respectul și cinstea față de locurile și persoanele sfințite, când copii văd în părinți pilda unei vieți cinștite active și evlavioase, trăind bine, laolaltă, îi văd primind mai des sf. Sacramente, ascultând nu numai de legile bisericesti referitor la post și ajun, ci și de îndemnul la o viață de creștinească renunțare*“, când îi văd rugându-se împreună și în sânul familiei, „*foarte cu greu se va putea întâmpla că de vreme ce fie care va căuta să urmeze pilda părințească, să nu simtă în inima sa chemarea dumnezeescului învățător; Vino după mine*“. Fericiți Părinții cari în acest fel de vizite, văd o cinste și dragoste a lui Dumnezeu, și nu se împotrivesc, cum din nenorocire se întâmplă în unele cazuri și clase sociale. „*De fapt, dacă privim lucrurile la lumina credinții ce demnitate mai înaltă ar putea să poștească părinții creștini pentru copii lor, ce slujbă mai nobilă decât cea care, după cum am spus, e vrednică de cinstea oamenilor și a îngerilor?*“

G. S.

Pentru unirea bisericilor.

Curioasă anomalie mai e și aceasta! După 19 veacuri dela întemeierea adevăratei Biserici a lui Christos, jumătate din aceia cari se cheamă urmași ai *Lui* sunt în afară de sinul *Ei*. De fapt, după o statistică mai recentă, 207 milioane sunt protestanții diferitelor secte născute din așa zisa reformă, iar ceilalți 144 milioane sunt ortodocșii orientali, și unii și alții, deși în chipuri deosebite, separați de Biserica catolică. Cu un cuvânt, după 19 veacuri de când Christos și-a întemeiat Biserica sa una, sfântă, catolică și apostolică, 350 de milioane de suflete afirmă despre sine că-i aparțin *Lui* dar nu-i aparțin *Ei*.

Ca să înceteze această anomalie dureroasă, în fiecare an are loc o cruciadă de rugăciuni, pentru a reaminti Preamilostivei Inimi a Răscumpărătorului, făgăduința pe care a făcut-o în preajma morții sale: »Și alte oi am, cari nu sunt din staulul acesta; și pe acele mi se cade a le aduce, și glasul meu vor auzi, și va fi o turmă și un păstor«. Din 18 Ianuarie sărbătoarea »Întâiei șederi a Sf. Petru la Roma« (în ritul latin) până în 25, sărbătoarea Întoarcerii Sf. Ap. Pavel, se înalță în toată lumea rugăciuni fierbinți către Dumnezeu ca să se împlinească cât mai în grabă aceasta făgăduință. Ceea ce a încurajat Biserica, în cele aproape 20 de veacuri de lupte și biruințe, să repeteze mereu rugăciunea învățată de pe buzele Răscumpărătorului: »Ca toți să fie una, precum tu Părinte, ești întru mine, și eu întru tine« și ceea ce a îndemnat Biserica Romei, care stă sigură pe stânca lui Petru, să întindă mâna tuturor acelora cari dibuesc în întunerecul greșelii căutând lumina, a fost tocmai aceasta dumnezească făgăduință. Dela repetatele încercări făcute pentru a-i aduce la unire pe orientalii

despărțiți și până la enciclicele din urmă: *Mortalium animos și Lux veritatis*, date de Papa Pius XI, e o istorie întreagă de invitări părintești, o continuă rugăciune, același „*să fie una*“ al lui Isus, transformat în acțiune. Nici frații despărțiți n'au putut rezista farmecului acestui glas și nici puterii acestei rugăciuni, ci într'un chip cu totul mișcător și nemaiauzit ridică și ei din cealaltă tabără acelaș glas și aceleași rugăciuni pentru unirea tuturor. Și rugăciunea pentru unire se face din ce în ce mai stăruitoare, fiindcă s'a văzut, mai ales în vremile din urmă că în afară de Biserica cea adevărată, nu există decât ură și egoism, cariucid. Comunismul, organizat în »liga celor fără Dumnezeu« îi face pe acești frați separați să simtă tot mai mult nevoia de a se adăposti la umbra stâncii neclintite a lui Petru și a se refugia sub aripile materne ale Bisericii Romane, singura căreia i s'a făgăduit că nici porțile iadului nu o vor birui.

În urmăre nu trebuie să ne mire atât de mult vasta mișcare unionistă de care s'a scris și s'a vorbit atât de mult în vremile din urmă. Ea se datorează și acestei stări deplorabile în care se află cei despărțiți, dar mai ales se datorează milioanele de creștini cucernici cari iau asupra lor sarcina, plăcută de altfel, de a recita zi de zi, o lună întreagă, — luna Octomvrie, — sfântul rozar, tocmai cu acest gând, și miilor de seminare, institute, comunități religioase etc., cari în cursul *Octavei* înalță către Dumnezeu rugăciuni și posturi pentru a mijloci dela el întoarcerea în masă la unicul staul al lui Christos, a tuturor acelora, cari, cu ori fără de voia lor, s'au depărtat de el. Și cine mai mult ca noi Românii avem aceasta datorie să ne rugăm pentru unirea tuturor! ?

Octava de rugăciune.

Așa se cheamă cruciata de rugăciuni ce se face între 18 și 25 Ianuarie din fiecare an, pentru unirea Bisericii. Iată originea acestei *Octave*. Pela începutul veacului prezent, pastorul anglican Paul Francisc se simți atras într'un chip cu totul misterios spre credința catolică. Nu mai putea rămânea la protestantism; căuta lumina. Se puse în fruntea unei comunități religioase de lângă New-York, vrând să urmeze pilda Sf. Francisc din Assisi și luă asupra-și greaua misiune de a călăuzi pe coreligionarii săi spre Biserica Romei. În o adunare protestantă din 1908 luă cuvântul vorbind despre vindecarea schiopului din naștere, pe care l-a vindecat Apostolul Petru lângă ușa templului din Ierusalim. În acest schiop, zice el, noi vedem închipuit protestantismul, care și el este schiop dela naștere și pe care nu-l poate vindeca decât urmașul lui Petru. Conferența provocă indignarea tuturor, iar oratorului i se interzise de a mai vorbi în fața protestanților. Atunci plănui el *Octava de rugăciuni pentru unirea Bisericii*. Atât el cât și comunitatea în fruntea căreia stătea, trecu la catholicism unde militează și azi,

în rândurile Terțiarilor Franciscani Regulari, pentru unire. Papa Pius X binecuvântă și aprobă *Octava*; Benedict XV o inzestră cu bogate indulgențe printr'un decret al său din 25 Februarie 1916, iar Pius XI în fiecare an, la sărbătoarea »Întâiei șederi a Sf. Petru la Roma« — 18 Ianuarie —, aplică sf. Liturghie pentru intențiunile *Octavei*. Mai nou, peste 1300 de Cardinali, Episcopi și Superiori de comunități religioase cer stăruitor, în scris, ca numita *Octavă* să fie impusă ca obligatorie pentru toți creștini de orice rit. La noi, după cât știm, în trecut nu s'a făcut nimica pentru aceasta *Octavă*, doar »Unirea« a mai semnalat-o că se face aiurea. În anul acesta se ocupă de ea mai multe publicații de ale noastre. Aceasta negreșit contribuie mult la pregătirea terenului pentru introducerea acestei salutare practice, care, de altfel, nu alterează de loc disciplina noastră orientală. Dar atâta nu ajunge. Vor trebui ca mai marii noștri bisericești să ia în acest sens măsurile ce vor crede de cuviință pentru viitor. Noi cerem încă de pe acum acest lucru, cu toată stăruința și smerenia. În interesul unirii Bisericii.

Sf. Silvestru I Papa.

Sf. Silvestru este unul din Papii sfinți pe cari îi înșiră în Sinaxarul său și Biserica răsăriteană. În Biserica apuseană pomenirea lui se face în cea din urmă zi a anului civil — în 31 Decembrie —, iar în cea răsăriteană la începutul anului — 2 Ianuarie. E o admirabilă coincidență aceasta. Sub acest glorios pontificat a avut loc sfârșitul prigonirilor romane prin biruința lui Constantin cel Mare și a început o eră nouă pentru Biserica catolică. Roman de naștere, crescut și educat în credința creștină, n'a ezitat nici când să se arate că este urmaș al lui Christos. Aduna și ocrotea în casa sa pe creștinii prigonii și păzia obiectele acestora cari sufereau martiriul. Invinuit de aceasta, este arestat și închis, dar în urma morții Prefectului iesă din închisoare. Vestea lui creștu în așa măsură încât, după martiriul Papei Melchiade, poporul îl alege de Episcop al Romei. Este al 33-lea urmaș al Sf. Petru. A cămuit Biserica dela anul 314 până la anul 335, într'o epocă însemnată pentru Biserică, mai ales în urma proclamării celebrului Edict dela Milano (313), promulgat de Constantin cel Mare. Prin amintitul decret, Biserica iesă biruitoare din Catacombe, i se recunosc drepturile, până aci atât de brutal călcate în picioare, iar creștinilor li se recunoaște dreptul de a-și urma religia lor. O eră nouă se deschidea pentru Biserică. Silvestru era la locul său. El obține dela Constantin mai întâi repararea tuturor pagubelor pe cari le-a suferit Biserica în mai bine de trei veacuri de aspră prigonire. Construi atunci Constantin *ex suggestione Sylvestri*, cum aflăm din *Liber Pontificalis**) splendide Bazilici pe mormintele Martirilor mai de seamă. La stăruințele lui Silvestru fură ridicate minunatele »trofee apostolice« pe mormintele Apostolilor Petru și Pavel, la Vatican și în *Via Ostiensi*, Bazilica Sesoniană, în cinstea Sf. Cruci a Domnului și Catedrala Romană a Sf. Ioan în Lateran închinată Răscumpărătorului Isus Christos, a cărui chip majestuos apărău pentru întâia dată ca o reprezentare istorică (nu simbolică) în fața romanilor mirași, în absida de mozaic a acestei Catedrale, Căpetenia și mama tuturor bisericilor *Urbis et Orbis*. Cutezanța lui Silvestru, scrie învățatul arheolog Msgr. Wilpert, de a reprezenta figura Răscumpărătorului, a doua zi după prigoniri și încă într'o clădire publică, cum era aceea, a fost un eveniment care-i uimi pe contemporani, o noutate aproape inesplicabilă, o enigmă a cărei soluție deveni cu timpul și mai grea, luând astfel aspectul unei legende: de o aparajie miraculoasă. Aceasta fu întâia dată că un Papă a încercat să reprezinte într'un monument

*) Conține catalogul și o scurtă biografie a Papilor, dela Sf. Petru până la Papa Nicolae I († 867). Partea mai veche, după Duchesne, a fost scrisă pe vremea lui Bonifaciu II (530—532). Incepând cu veacul VII, lucrarea a fost continuată de contemporanii Papilor respectivi până la 1431.

public accesibil și păgânilor, dogmele fundamentale ale acelei religii care ieri încă era oprită și prigonită.

Nu departe de Catedrala Romană Silvestru zidi *Patriarhia Laterană*, reședința Episcopului Romei în care s'a organizat și s'a dezvoltat în deplină libertate viața publică a Bisericii în mijlocul societății civile, și de unde s'a răspândit în cele mai îndepărtate ținuturi ale lumii păgâne cucerite de creștinism.

Cât privește mormântul Sf. Petru, ajunge să pomenim că, sub pontificatul lui Silvestru și desigur la cererea lui — *rogatu Pontificis* — Constantin împăratul, scoase de unde erau până atunci osemintele Apostolului, așezându-le într'un loc sigur (*quod est immobile zice Liber Pontificalis*) acoperind sarcofagul cu blocuri enorme de bronz și punând deasupra o cruce de aur. Deasupra mormântului celui dintâi Apostol, Silvestru ridică un altar, care veacuri de-arândul a rămas neatins. Acest altar numit *Confessio Beati Petri* a devenit cel mai cercetat loc de pelerinaje. Studii mai recente au dovedit cu prisosință că trupul Sf. Petru a rămas intact în locul unde a fost așezat de Constantin și de Silvestru.

Într'o vreme se credea, și mulți mai cred și astăzi, că, pe vremea acestui Pontificat ar fi avut loc așa numita »donajune a lui Constantin«, prin care împăratul din recunoștință pentru botezul primit dela Silvestru, ar fi ridicat scaunul lui Petru de-asupra celui împărătesc și ar fi dăruit Papii Roma și alte ținuturi. Aceste fapte însă au fost desmințite. Constantin n'a primit Botezul dela Silvestru ci dela Eusebie Episcopul Nicomediei, cu puțin înainte de moarte, pela 337. Iar cât privește »donajunea lui Constantin«, învățați ca Enea Silviu Piccolomini, Baroniu și alți istorici și canoniști de seamă au dovedit îndeajuns că documentul pe care se sprijinește aceasta părere este fabricat târziu de tot, probabil pe vremea Papei Adrian I (772—795). De altfel Inocențiu IV, în 1245 a declarat cu autoritatea sa că: »este o greșală a crede că Constantin ar fi fost cel dintâi care a conferit Sfântului Scaun autoritatea temporală: Isus Christos însuși i-a dat lui Petru și urmașilor săi puterea preotească și cea împărătească și frânele celor două împărății, pământești și cerești; Constantin nu a făcut altceva decât că a înapoiat posesorului său legitim o putere ce i-a fost luată pe nedreptul«.

Izbucnind erezia lui Arie, se convocă în 325, la Nicea, vestitul sinod pe care îl prezidează Papa Silvestru prin legații săi.

Acestui sfânt Papă i-a fost rezervată, în planurile Providenței, misiunea de a stabili, în chip solemn și definitiv, cultul creștinesc, ieșit la lumina zilei. El a cămuit, cel dintâi Biserica Universală, cu forme și sisteme cari s'au perpetuat de-alungul veacurilor. Pontificatul său de peste 20 de ani este o glorioasă afir-

mare a Pontificatului Roman. Din persoana lui se desprinde covârșitoarea autoritate a Episcopului Roman, pe care printr'o dumnezească orânduire, a început s'o deprindă nu numai în Biserică ci și în viața socială.

Mai mult, pontificatul lui Silvestru se distinge și prin acele forme de activitate cari sunt cunoscute azi cu numele de Acțiune Catolică, care își trage originea dela colaborarea credincioșilor cu cei dintâi evanghelizatori. Dacă Acțiunea Catolică începe deodată cu Biserica, într'o formă mai mult ori mai puțin embrională, această colaborare a mirenilor cu apostolatul ierarhic, nu-și ia o formă genuină și definitivă, decât atunci când Papa Silvestru inaugurează cultul creștin public. Atunci s'au găsit creștinii față în față nu numai cu

organisme particulare de ale societății, ci cu societatea întreagă, cu Statul și cu legile lui. Și dacă Acțiunea Catolică consistă în a face ca întreg mediul social să devină accesibil creștinismului, să devină favorabil vieții creștinești, ba chiar pătruns de creștinism, aceasta operă providențială, cu totul proprie mirenilor, a început tocmai pe vremea și sub pontificatul lui Silvestru.

Iată de ce acum când s'au împlinit 16 veacuri (31 Decembrie 1935) dela moartea lui, Curia romană, care în Silvestru recunoaște pe cel dintâi organizator al ei, îi pregătește mari prăznuiri. În timpul dintre Paști și Înălțare va avea loc în Roma o *săptămână de studii*, cu scopul de a ilustra diferitele aspecte ale epocii silvestriane și constantiniane, la care sunt invitați catolicii din lumea întreagă.

Educația religioasă în școli.

De o vreme încoace se aduc o mulțime de reforme sociale. Cele mai multe sunt însoțite de absurde salturi, opunându-se legilor divine și celor de biologie umană. Așa de exemplu, *proprietatea*, unul din cele mai mari drepturi ale omului pe pământ prin legea agrară și în special a celei de conversiune a datoriiilor de tot felul, a suferit lovituri mortale, nenorocind familii și societăți și desființând orice disciplină morală. În astfel de mediu se impune o examinare a *problemei de educație a tineretului*.

Familia și societatea, admirabile organizații din economia naturii, odată anarhizate, ar urma ca școala să suplinească lipsurile de acasă ale tineretului, să dreagă tot ce e rău și să creeze o disciplină morală în concordanță cu legile eterne ale celui mai desăvârșit pedagog al lumii: Isus Christos. Lucrurile, însă, se întâmplă altfel. *Generația epocii postbelice*, spre deosebire de cea anterioară, din o familie anarhizată, intră în o școală tot așa de anarhică. Regimul școlar pe aceste generații de copii, i-a angajat în rolul diferitelor grupuri de cobai din experiența lui Cornet. Căci fiecare guvern al țării, intenționând a da generațiilor viitoare cea mai bună educație, ține să revizuiască și să modifice întreaga organizație școlară. Astfel unei reforme cu fond de cultură clasică îi urmează alta cu fond realist, ca la un moment dat să fie introdusă o bifurcație, drept metoda cea mai bună pentru însușirea unei culturi generale și judecăți sănătoase. Și de câte ori nu s'a repetat aceasta experiență pedagogică, încercând programe și zăpăcind pe elevi și profesori deopotrivă. Tot atunci, aceste reforme convin în a micșora programele supraîncărcate, scoțind cu încetul din program unele materii. Această soartă o are, după semne, *Religia*, care deocamdată, în cele 8 clase de liceu, a fost redusă la 12 ore săptămânale. Adevărat că s'a introdus studiul de educație morală, dar sub egida profesorului de Filozofie. În astfel de împreju-

rări, nu e mirare, dacă școala nu corespunde misiunii sale, mărinind tot mai mult senzația de disordine și dezechilibru. Și acest dezastru al educației, îl semnalăm cu inimă intristată, dar cu nădejdea unui viitor mai bun.

Isus Christos, față de învățăceii cari opreau pe copii să vină la dânsul, își exprimă următoarea dorință: »Lăsați pruncii să vină la mine și nu-i opriți, căci a unora ca acestora este împărăția cerurilor«. această dorință de veșnică actualitate e prototipul educației religioase. Pedagogii mai de seamă sunt pe lângă o astfel de educație, chiar de aceea din cele dintâi zile, când școala a primit pe copil și până la terminarea Universității trebuie să i-se dea o educație religioasă și creștinească. Natura copilului închide într'ansa tot ce e generos și nobil, ea cuprinde ideea de dezvoltare, tot-atâtea calități prețioase, susceptibile de o atare educație. Prin urmare preoții-catiheți de toate gradele și în general toți preoții, sunt obligați a susține o acțiune energică de redeșteptare sufletească. La aceasta îi obligă Isus Christos: »Precum m'a trimis pe mine Tatăl și eu vă trimit pe voi« (Ioan C. 20. V. 21) »Datu-mi-s'a mie toată puterea în cer și pe pământ, drept aceea mergând învățați toate popoarele, învățându-i să păzească toate câte am poruncit eu vouă...« (Mat. C. 28. v. 18). »Voi sunteți sarea pământului, iar dacă se va strica sarea cu se va săra. Voi sunteți lumina lumii; cetatea stând pe munte, nu se poate ascunde« (Mat. c. 5. v. 13.). La aceasta îi îndeamnă apostolul »Cum dar vor chema pe acela în care nu au crezut? Și cum vor crede în acela, de care nu au auzit? Și cum vor auzi fără de propovăduitor? (Rom. c. 10. v. 10).

Se impune deci o înviore a învățământului religios de toate gradele, prin o adâncire a adevărurilor de credință. Să presupunem că în cadrul orarului actual nu se poate realiza acest deziderat. Dar oare, nu

s'ar putea introduce și la Religie un sistem de stimulare a învățământului, prin crearea comunității de muncă, pe care programa analitică o susține din caz în caz? Diferitele Reuniuni religioase, nu trebuie oare să servească tocmai acest ideal? Și în afară de studiul Dogmaticii și al Moralei oare n'ar fi bine, să li se dea copiilor și câteva cunoștințe de cant bisericesc. Oricum e trist să constați, că un elev nu știe să cânte o priceasă sau alte cântări bisericești. Aruncând câte-o privire fugară asupra fizionomiei spirituale a câte unui elev în biserică, îl vezi copleșit de plictiseală, incapabil de a savura clipele înălțătoare ale câte unui serviciu divin, fiindcă nu cunoaște cântările nici ca text, nici ca melodie. Catihetul, de orice grad ar fi, ar îndeplini o funcțiune de înaltă importanță spirituală, dacă în câteva minute din oră ar face și cantul. Acest fapt nu presupune nici o muncă de supraîncordare, deoarece la Religie, de regulă, se lucrează numai cu o parte din elevi nefiind toți de aceeași confesiune. Tot în această ordine de idei, părinții să pretindă, ca orele de educație morală în liceu să fie făcute de profesorii de religie, singuri capabili să facă

din acest studiu o adevărată merinde sufletească. Nu contestăm pregătirea profesorului de Filozofie, dar e dureros ca copiii noștri să-și formeze credința după concepțiile aceluia profesor. Ceva tot așa de dureros e, că în cele mai multe școli salele de învățământ și coridoarele sunt împodobite cu tablouri ce reprezintă diferite vederi, — foarte bine, — dar celea cu conținut religios lipsesc cu desăvârșire. Și atunci poate să fie o crimă mai mare decât aceea să fii un copil 7—8 ani într'o școală și să nu aibă fericirea să aibă măcar odată un tablou religios? E condamabil! Dacă e cazul, catihetul să insiste, pentru delăturarea acestei greșeli pedagogice.

În concluzie, învățământul religios suferă; nu e în raport cu valorile de păgânism ce ne bântue. Necesitatea regenerării acestei educații este tot așa de evidentă ca și urgența ei. Progresul moral științific și economic e în funcție de rezolvarea urgentă a acestei probleme.

Facem aceste sugestii în interesul neamului și al țării!

Prof. Traian Tămaș.

De prin cărți bătrâne.

1. Bobota.

Biserica din Bobota e așezată în mijlocul satului situat pe un podiș. Edificiu massiv, cu boltitură de cărămidă; interior pictat frumos și un Iconostas artistic lucrat!

Ocazional am răsfoit cărțile acestei biserici, cercând după notițe vechi. Am aflat câteva și mai vechi și mai noi.

I. În Apostolierul tipărit la București în 1888 sub domnia primului Rege al României, Carol I, pe foaia a 2-a, netipărită, e scris cu l. latine așa: »Acestu Apostolieru sințitu sau cumpăratu spre folosința tinerilor școlari dela școala gr. cath. din Bobota în anul 1894 prin mult înduratu și binevoitorulu prosperarei a tinerimei a cărui subscrieri și binefăcătoriu să po'te vede mai josu numele scrisu cu mâna sa proprie. Talpos Miklos«.

Tot în Apost. acesta pe foaia penultimă e scrisă o Priceasă — de 4 strofe, produsul primitiv al unui student sub influența războiului mondial:

Zile grele neau sosit
Rugăm pe Isus cel sfânt
Ca pace să deie 'n iume
Să aline durerile.

O dulce Isus vino, vin!
În țara plină de suspin
Lacrămi și sânge cură părău
Ostașii așteaptă darul tău.

Oh! Doamne uită-te spre noi
Scapă-ne de amar război,
Că sânge varsă acest popor
Îndurător, îndurător.

Adă-i Doamne pe ai noștrii iubiți
Vindecă pe cei răniți
O! varsă pace tuturor
Îndurător, îndurător!...

Andrieu Tiuhan student de cl. IV. gy. Bobota la 22 Mai 1915.

II. În Minologiu, tipărit la Blaj sub Gavril Grigorie Maior în 1781 (domn fiind Iosif II.), pe marginile primelor foi e nota cu cirile:

»Aceasta sfântă karte — anume Mineiu — o au cumpărat în loc de — doao sărindare pe sama bisericii — de Bobota Muste Gavriil și — Pop Dumitru ca să fie pomană — pentru sufletul morților Maica lui — Muste Gavriil și muerea lui Pop Dumitru — precum mărturisesc kuratorii de Bobotă Părvu Simion și Boloș Găvrilă — din indemnul păr: Popa Tomă paroh de aicea inaintea noastră Ion Balint ficurator, și protopop al Eparhiei Șimleului Ungur Petru anul 1784 junie 1«.

Pe perețele dinapoi al cărții cu lit. cirile e scris: »În loc de doauă sarindare pe sama sfintei biserici de Bobotă si nime să nu poată lua dela Biserică. Kurator fiind Părv Simion și Boloj Găvrilă paroh Popa Tomă, protopop Ungur Pătru«.

III. Pe un Pentecostar tip, sub Maria Terezia la

1768 e nota cu lit. cirile : »Aceasta sfta Karte anume Pentekostar la cumpărat dela noi Vasilie Iminovicu Raț, jupânul Urs și jupânul Buda Gavril la pomenirea sufletelor morților dumnilor Sale la anul 1771 luna Dekemvrie zile 10«.

IV. In Strajnicul tip. la 1773 pe păretele dinainte e însemnarea cu lit. cirile : »Acest sft. Strajnic lau dăruit Dunmeasa Vasilie Vitez logofăt klerului rumanesc din Ardealu și asessorul al varmeghii Bălgradului pe seama sftiei biserici de Bobota săi fie de pomenire și e și părinților Dumnesale sau trimis prin mine Ioan Bălint ficurator 1782 Aprilie 20«.

Mai în jos în l. latină : »Fungens Basilius Fejér m. pr. cantor Ecclesiae G catholicae Babutziensis«.

Nota cu cirile de mai sus e reproducă și pe marginea din jos a foilor prime cu deosebirea, că aici să scrie : asessor a »Vestitei« varmeghii a Belgradului.

Pe păretele dinapoi e reproducă cu lit. cirile : »Molitva de toate zilele« (dela mărturisire).

Alte notițe mai de seamă n'am mai aflat.

2. Hurez.

Parohia Hurez e situată în gura unei văi, ce duce pela Racova la Babșa, Corni, Bicz, Ciufa.

In bisericuța parohială îngrijită cu dragoste și cercetată de credincioși și la vecernie ca la sf. Liturgii, am aflat cu ocazia unei vecernii, mai multe notițe prin cărțile corale. — Așa :

I. In Evang. tip. la Blaj sub At. Rednic la 1765 pe ultima foaie netipărită e nota cu cirile : »In anul 1829 a lunii lui Iunie în 19 zile sau cutremurat pământul întru atât cât blidele din cuie jos au picat și noi toți neam spăriat așe la noi sa întâmplat într-o Miercuri la 8 ceasuri după amiază fiind localnic kantor Ioannes Mattyok mpr.«

Pe foaia ultimă e scris : »Nu-i după cele »petrițe« probabil »prescise«, așa precum zici dumneta Domnule Cigi! ci pune-le pe rând una după alta după cum voiești, cum spune și tipicul mai vartos când ai de slujit toată săptămâna urmează după cum le am semnat eu. Ioan«.

Pe păretele anterior cu l. lat. : »A Clesiei Romane din Nanda 1850«.

Pe foaia dela început (netipărită) e o notă cu l. latine a preotului local așa : »Aceasta sacra carte adeche Evangelia sa legat din novu la anului 1850¹²/₂₄ Noemvrie cu spesele piului poporeanu Zaha Onu Tudurii din indemnul și prin osteneala parohului local Moise Sora Noacu cu 7 fl. conv.«.

Tot pe foaia aceasta e și poezia lui M. Sora Noacu :

Auzi frate și preote,
Unchiule sau și nepoate
Nu lăsa să să măngească
Ceasta carte angerească,

Che cu multă alergare
Iam aflat răscumpărare

Și iam dat vesminti noave
Dezbrăcândo din potcoave.

Fă și câte vre-o rugare
Pentru ceasta preschimbare
Ca să mergi ertat la rază
Noac scrie și-ți oftează!

Noac 26 Nov. 850.

II. Pe foaia ultimă netipărită a unui foarte vechiu Molitevnic să află notă cu l. cirile :

»Cuvânt pentru botezul Aplor. Pe Pătru lau botezat XS. el cu sine. Pătru au botezat pe Andrei. Andrei au botezat pe Iacob și Ioan. Iară Ioan și Iacob pe alți Apli. Acesta botez au fost mai iute de invierea lui XS. Pre precista au botezat Pătru Cuviosul«.

La sfârșit să arată tipograful acestui Molit. : Kyriak G. I. Typograf.

III. Pe un Acatist e nota : »Nyekze Paulu au cumpăratu acestu Acatistu cu un florențiu și patruzeci cruceri valuta austriaca«.

IV. In Pentecostarul tip. la 1778 pe marginile de sus ale foilor e scris cu l. cirile : »Aceasta sfântă carte anume Pentecostar este a sfintei biserici Hurez care sau cumpărat cu banii săi anume Miheș Ioan cu 2 vonoși fl. care sfta carte ca să fie vecinică pomenire soției sale Ivana, să fie veșnică pomenire la tot neamul său și cine ar îndrăzni dela sfta beserică a le instrăina sau cu ceva vicleşug a le răpi sau cu modru, mijlociri, furțișaguri a da pricină să să răpească unul ca acela să fie anatema afurisât de neprimindul pământul și care ar fi mijlocitoriul a să instrăina dela numita biserică, data Hurez 24 de zile 1779 preot fiind Magyar Ioan parocul locului, kuratori Necșe Ioan, Lobonț Gabor, Lobonț Demeter și tot satul. Amin. Diak Pachas Gabor«.

V. Pe dosul unui vechiu Antimis e scris : »Aucusuto preuteasa lui Moise Sora Noacu, Amalia«.

»Varta Noakné 1848 Szt. György hó 1-én«.
Giorocuta 1935.

Pr. Aurel Papiu.

O mică rugăminte.

In vederea edificării Bisericii române unite din Craiova, subsemnatul voiu scoate broșura: **„Mărturiile Bisericii ortodoxe despre Papa“**, amplificând articolele publicate în „Farul Nou“ (București) și citând „ediția de Râmnic“ 1768, cea dintâi în românește. Prețul unui exemplar va fi 20 lei. Frații Preoți sunt rugați a se înscrie fără ezitare pentru un număr cât mai mare de exemplare pentru a le desface între enoriași. — Dată fiind importanța cauzei, nu ne îndoim o clipă măcar că Frații Preoți se vor nizu a răspândi numita broșură în pături cât mai largi.

Craiova, 1 Ianuarie 1936.

Pr. Dr. Ioan Stanciu,
adm. par.

Religia Abisiniei.

(Continuare din Nr. 24 anul 1935).

Trecutul religios. Tradițiile generoase, care atribuiau Etiopiei legături de origine cu înțeleptul împărat Solomon și cele religioase cu servitorul reginei Candaciei, au fost lăsate cu vremea în libera stăpânire a fanteziei. Creștinarea Abisiniei se datorește S. Frumențiu, care a fost și cel dintâiu Episcop de Aksum, unde acest sfânt, creștină între 330 și 340 pe regele lor Ezana, iar când Frumențiu ceru dela sf. Atanasie din Alexandria un episcop, fu numit chiar el. De aci obiceiul și dependența străbună a episcopatului abisin de Alexandria¹⁾. Creștinarea aceasta, dintâiu, săvârșită de sf. Frumențiu, pare că n'a pătruns în masele poporului, ci a intervenit o a doua creștinare prin apostolia »celor nouă sfinți«, pomenită și legată de sfârșitul veacului V. Sunt păreri că deja acești călugări ar fi fost niște siri monofiziți²⁾. Dar nu pare de loc probabil, ci pare că acești călugări ar fi fost catolici, cu legături cu Roma ori chiar dela Roma »Rum«³⁾.

De fapt pe timpul acestor misionari Etiopia era condusă de cel mai ilustru împărat al ei, de Caleb, zis Elesbanul sau »învingătorul« pentru cele două expediții reușite din Arabia împotriva tiranului Dunaan, prigonitor al creștinilor. Acest împărat în urmă renunță la coroană în favorul fiului său, trimite coroana pa-

¹⁾ Janin op. cit. p. 601.

²⁾ Janin, op. cit.

³⁾ Civiltà Cattolica an 86 vol. 4, pag. 92.

triarhului din Ierusalim pentru Mormântul Sfânt, iar el se retrage în singurătate și moare în 570.

Biserica catolică îl cinstește alături de sf. Frumențiu în ziua de 27 Oct. ceea ce nu s'ar face dacă Abisinia n'ar fi avut legătura cu biserica Romei pe vremea aceea, adecă dacă n'ar fi avut credința curată neatinsă de erezii. Trei veacuri de catolicism al Etiopienilor sunt trei veacuri de putere și înflorire a împărăției. În urmă Abisinia cade victimă întegrărilor copților monofiziți, se rupe și separă de Biserica adevărată. Musulmanii ocupând Egiptul îl iau în tutela lor pe patriarhul copt Benjamin ca singurul șef bisericesc, și-l duc apoi la Cairo lângă guvernul lor arab. Când Abisinenii cer episcop la Aksum, — devenind acest scaun vacant — primesc pe călugărul Ciril, deja monofizit, și deci cel dintâiu episcop monofizit al Abisiniei, cu care începe decadența religioasă și morală a țării. Rămân supuși patriarhului, greșelnic, copt și musulmanilor cari încă se amestecă în designarea episcopului »Abuna« etiopian dela Aksum. În urmă toată administrația bisericească a Abisiniei rămâne un mijloc de cucerire în mâna musulmanilor. Patriarhul era la îndemâna împăratului cu scopul numai de a întări hotărârile acestuia, sancționând pedepse și catirisri. Vieța religioasă și morală lasă calea liberă superstițiilor și corupțiilor felurite, alături de ignoranța clerului și ordinelor religioase. (va urma).

Date referitoare la Istoria Episcopiei Ort. Române de Oradea

III.

În tot timpul stăpânirii regilor ungari din familia lui Árpád și cele ce au urmat până la dezastrul dela Mohaci (1000—1526 d. Cr.), pe teritoriul județului Bihor și la Oradea nu a existat episcopie română, nici slavo-bizantină ortodoxă. Românii de rit oriental erau administrați de episcopul latin din Oradea, a cărui eparhie a fost creată pela anul 1091 de regele Sfântul Ladislau. Dar erau și Români despărțiți, cari nu voiră a recunoaște autoritatea episcopului latin. Pentru a readuce la Unire cu Biserica Romei pe cei despărțiți Papa numește pe Matei 1440, și Macarie în anul 1456 episcop gr. cat. de Halici, — în Galiția, jurisdicția acestora s'a extins și asupra Românilor din Bihor. Atât de mult era stânjenită religia ortodoxă, că singurul ei episcop; care s'a abătut în Transilvania, Jon de Caffa pela 1456, predicând pela Hunedoara, a fost prins de Ion Corvinul Huniade și a fost trimis la Roma să primească crezul catolic și reînapoindu-se i-s'a dat voie să predice religia greco-catolică. Dar în Bihor pe acele vremuri n'a existat episcopie ortodoxă. Nicio urmă nu s'a găsit asupra ei.

Următorul document ne arată situația faptică a lucrurilor referitor la vieța religioasă a populației din finutul Oradiei.

Papa Grigoriu XI scrie arhiepiscopului catolic din Caloceia în anul 1377.

Gregorius XI. Pont. Max. etc. Mai deunăzi Ni-s'a trimis cerere din partea iubitei în Cristos fiice, femeia văduvă a fostului proprietar al castrului de Megassalla, că acel castru, dinpreună cu vilele vecine prin regele Ungariei, domnitor pe acele timpuri și prin părinții Caterinei, fu luată dela Români ca dela schismatici și că locuitorii castrului și ai vilelor, cari atunci erau schismatici, acum sunt readuși dela schismă la credința cea adevărată și la unire cu Biserica Romei. Însăși Caterina, după moartea lui Simon, pentru lăfșirea cultului dumnezeesc și pentru mântuirea sufletului ei, alui Simon, a părinților ei și a locuitorilor castrului amintit, a edificat în castrul menționat pompoasă biserică parohială, care mai înainte de acea fusese cu totul distrusă și părăsită și promite a edifica și alte biserici, provăzându-le cu fundațiuni, precum prescriu legile bisericești; mai departe zice, că fiecare dintre frații episcopi dela Agria, din Transilvania și dela Oradea pretinde, că bisericile castrului și vilele se țin de diecezele lor, care castru dela episcopatul din Agria este în depărtare de șase miluri, dela cel din Transilvania de opt miluri și dela cel din Oradea de două miluri; și pentru aceea adeseori se întâmplă, că cutare din cei trei episcopi ordonă administratorilor acelor biserici, ca să nu asculte nici de un alt episcop, ci numai de el, ca de episcopul lui adevărat, din care cauză apoi se diminuează cultul dumnezeesc și se dă.

ocaziune la scandaluri, periculoase etc. Pentru aceea Caterina, mai departe administratorii bisericești și locuitorii părților aceluia s'au rugat de Noi, să delătu-
răm acest inconvenient, ca biserica să nu sufere în cele spirituale și să Ne îngrijim de un remediu*) oportun.

Dat, în Anagni anul 1377.

*) *Dr. Ioan Ardeleanu*: Istoria Diecezei Române Greco-Catolice a Oradei Mari. Partea I. *Gherla* 1883 la pag. 49 și 101. (Megassalla e probabil Chioarul)

Răspunsuri regale

La telegramele omagiale, pe cari Episcopul nostru le-a adresat de sărbătorile Nașterii Domnului și de Anul Nou Suveranului în numele său, al Clerului și credincioșilor Diecezei noastre, Maiestatea Sa Regele a binevoit a răspunde cu următoarele telegrame:

„Sincerele mele mulțumiri Prea Sfinției Tale și Eparhiei pentru frumoasele și creștineștile urări de Nașterea Domnului.

CAROL^{II}.

*

„Mulțumirile mele Episcopului și Eparhiei române unite din Oradea pentru credincioasele urări de anul nou.

CAROL^{II}.

Oradea, 3 Ianuarie 1934.

Un glas din cealaltă „strană“.

Publicăm aci ca document, frumoasa rugăciune pe care a scris-o Veniamin Costache (1768—1846), Mitropolitul Moldovei în precuvântarea sa la *Piatra scandelei* (polemică cu celelalte culte creștine) pe care el însuși a tradus-o dela Ilie Miniatul. Din ea cetitorii noștri se pot documenta, că și în trecut au existat la noi, deși răzlețe, glasuri ce suspinau după unirea mult dorită.

Iată-o :

„*Dumnezeule! cel unit în treime, adă prin lumina doctrinei și prin puterea virtutei moralului tău pe toți la unirea ortodoxiei; împreună prin dragostea evanghelică inimile noastre ale tuturor, ca toți într'un gând să umblăm în casa ta cea dumnezească, surpă păretele din mijloc al vrajbei, ce diavolul urătorul binelui a înălțat ca pe un turn babilonic al neînțelegerii până la nourii turburi; sparge negura amăgirilor lui, întru al căror întuneric rătăcesc oile bisericești; strălucească soarele dumnezeirii tale, ca cu focul iubirii sale, aprinzând caritatea în inimile fiilor și fraților mei creștini, iară cu lucirea adevărului etern luminându-ne, să îndrepteze pașii noștri pe căile mântuirii, ca așa vrednici făcându-ne de soarta aleșilor tăi, seminția noastră aice să moștenească pământul, pe care l-ai dat strămoșilor, iară acolo să nu ne rușinăm când se va arăta peste noi lumina feței tale!*“

Monografia

parohiei Peceiu, din județul Sălaj.

(Urmare din No. 17—1935).

5.

Școala parohială, care a fost zidită pe grădina care azi e cantorală și care era o simplă casă, unde a funcționat școala veche, la anul 1866 dovedindu-se neîncăpătoare, se zidește o altă școală, care se termină la 1871 și era acoperită cu șindilă. A fost edificată tot pe aceeași grădină, iar cheltuelile de edificare le-au suportat credincioșii, prin încrestare.

În acest local a funcționat școala confesională până la anul 1907, când s'a edificat școala actuală, sub curatoratul al cărui șef era Buth Mitru a hupului. A costat aproximativ 5000 zloji și a fost zidită pe grădina, care a fost donată bisericii de către o femeie bătrână, fără mostenitori.

Mișcarea populației din acel timp, în Peceiu se prezenta în modul următor: În 1869 erau în Peceiu 612 locuitori din cari 579 români gr. cat., 6 unguri reformați și 27 evrei. În 1873 erau 559 locuitori, din cari 535 români gr. cat., 7 unguri reformați și 24 evrei, iar în 1874 erau 538 locuitori, din cari 517 români gr. cat., 4 unguri reformați și 17 evrei.

Nu se știe din ce cauză, între 10 Iulie și 13 Septembrie 1870, parohia Peceiu e administrată de parohul din Cizer, Teodor Nichi. Poate va fi fost bolnav preotul Fortiș, titularul parohiei, pe care îl găsim reluându-și activitatea dela data de 17 Septembrie 1870.

În anul 1873, prin lunile August și Septembrie, parohia a fost bătuită de epidemia holerei, de care morb repausează cinci înși. Tot în acest an, la 16 Septembrie, moare Pop Mitru (Popa Dimitrie), în vârstă de 66 ani, care a servit în calitate de cantor la biserica din Peceiu 42 ani. (Dintre urmașii săi avem azi ca sfânt sau crâșnic al bisericii, pe Iepure Teodor, de 34 ani, un nepot de al său, a cărui maică, Pop Todosie, măr. Iepure Flore, a fost fica lui Pop Mitru, cantorul din Peceiu, venit aici din Cizer la 1846 și mort la 1873).

La 1874, în 22 Maiu (Sâmbătă seara) s'a întâmplat un caz regretabil pentru locuitorii acestei comune. Iată ce s'a întâmplat:

Unul dintre locuitorii din Peceiu, cu numele Iepure Mihaiu al lui Cocis, — bunicul actualului primcurator al bisericii, Iepure Ioan a Petri — venind dela târgul din Zălau, cu banii alor doi boi, e ucis mișelește, tăindu-i-se capul cu săcurea, de către cumnatul său Popuța Costan, de origine din Hurez, care — se spune — nu s'a oprit, apoi, până în Oradea, unde a numărat banii din punga, pe care a luat-o dela cumnatul său Mihaiu, după ce l-a omorât. Asupra acestui asasinat a domnit cel mai cumplit mister, până când pe patul de moarte, între aiureli și muștrări de conștiință, Popuța Costan, i-a cerut fiului său Nicolae — care azi

locuește în Șimleu, — »toporul de-afară, ca să șteargă de pe el sângele ce s'a pus când l-a omorât pe șogorul său Mihaiu«. Abia atunci s'a știut cine-i autorul fiorosului asasinat, însă nu mult după aceea a închis și el ochii pe vecie, fiind chemat de către Dreptul Judecător să dea seamă cu faptele sale...

La 3 Martie 1876 se întâmplă iarăși un caz interesant. Maioș Ilie din Peceiu, în vârstă de 40 ani, venind dela Cluj, dela târg, cu vite de cumpărat pe dobândă, pe sania lui Onica Nicolae a vili, a murit în drum, de moarte grabnică, la o ospătărie din Gerș-Oșorheiu (Dumbrava), jud. Cluj.

Preotul Teodor Fortiș, născut în Peceiu, la anul 1812, a fost căsătorit cu Irina Aciu, născută în Vârșolți, la 1817 și moartă în Peceiu, la 3 Februarie 1877. Din căsătoria lor au avut trei fete: Iuliana, născută la 1848 și moartă la 4 Ianuarie 1874. Ea a fost căsătorită cu Pop Ioan (născut la 1844 și mort la 14 Aprilie 1872) și a avut o fiică, Veronica. Alta fiică a preotului Teodor Fortiș a fost Floarea, — de fapt mai bătrână ca cealaltă — născută la 1844 și moartă la 19 Octombrie 1880. Ea a fost căsătorită cu Maioș Țilica, (născut la 1532 și mort la 18 Februarie 1877) și a avut șase copii: Petru, Flore, Ioan, Anisie, Ilie și George. A treia fiică a preotului Teodor Fortiș a fost Ana, măritată după Iulia Ioan, dar care moare în curând după căsătorie, nelăsând urmași, iar bărbatul său, Iulia Ioan, s'a căsătorit apoi cu altă femeie, cu care a și avut mai mulți copii.

La 26 Ianuarie 1881 moare apoi și preotul local Teodor Fortiș, în vârstă de 69 ani, fiind bolnav de aprindere de plămâni, din cauză că fiind chemat de către preotul din Horoat, care era bolnav, să celebreze și acolo o Sf. Liturgie, preotul Fortiș s'a dus pe un ger cumplit și — răcindu-se — a primit aprindere de plămâni, care i-a fost fatală. După moarte, se spune, că mâinile, dela cot în jos, i-au negrit amândouă, ca și cărbunele, fiind înghețate. A fost îngropat în cimitirul parohial, lângă altarul bisericii, la 30 Ianuarie, de către preoțimea din tract, în frunte cu vicarul Sălajului, Alimpii Barboloviciu. Azi însă abia se mai cunoaște locul unde a fost înmormântat, dispărând crucea mormântului său, bătută de vremei.

Parohia a fost condusă, apoi, interimal, de către Ioan Moldovan, paroh în Bănișor, până la 16 Martie 1881, când e introdus ca administrator parohial local Georgiu Costea, care a păstorit biserica din Peceiu timp de 30 de ani.

Georgiu Costea s'a născut lu anul 1831, în comuna Supurul de sus. La 1851 absolvă gimnaziul din Satu Mare, iar la 1853 absolvă Teologia din Blaj. În acelaș an e hirotonit preot, iar în anul următor, 1854, ocupă parohia Corond. La anul 1855 trece la parohia Mihăeni (Kraszna Mihályfalva), unde stă până la 1867, când trece la parohia Hotoan.

Preot Valeriu Gregoriu Sima.

(Va urma).

CRONICI

— **Pentru Colegiul Român din Roma.** Dela Reuniunea Mariană a femeilor din loc primim știrea că, această Reuniune a confecționat pentru Colegiul nostru din Roma 2 rânduri de odăjdii diaconale, 6 preoțești și un rând episcopesc, pentru solemnități, iar Reuniunea Mariană a femeilor din Cluj stiharele necesare, toate artistic lucrate. Încă nu se știe ce cadou au pregătit Reuniunile din alte eparhii, pentru ziua deschiderii Colegiului nostru, ce va avea loc la 25 Martie crt.

— **Serbarea Agrului la Băița.** În seara zilei de 26 Dec. 1935, asoc. »Agru« și »Reuniunea Sf. Maria«. Băița, în cadrul unui program bogat și drăguț, își ține a șasa ședință festivă.

Programul isteț executat de tineretul agrist din loc, e deschis de D-l D. Milian, președintele Agrului local, dezvoltând totodată și conferința „*Tăria în credință*“, pentru a-i urma nu mai puțin de 15 puncte: coruri, recitări, monoloage și două atractive piese: „*La Crăciun*“ și „*Dumnezeu veghiază*“ stărnind aplauzele îndreptățite ale numerosului public.

Serbarea i-a sfârșit prin cuvântul de mulțumită al neobositului păr. local, *Emilian Pașcadi*, tuturor

acelora cari au contribuit la reușita serbării, pe cale morală sau materială. Frumoasa sumă adunată cu ocazia serbării, alăturată la alte colecte — în total 2150 — va fi destinată sărăcuților parohiei.

»Frumoasă«, căci, să nu se uite, vorbim de săraca Băița a Bihorului.

Ajute ceriul la tot mai mult!

— **Agru „Holod și jur“ la Vintiri.** Pornit la drum cu un nou avânt și cu un nou program de muncă, Agru »Holod și jur«, de 29 Dec. 1935, s'a oprit la Vintirii păr. *Virgil Munteanu*.

Și nu înzadar. Dovadă cele ce urmează. Sala destul de mare a școlii primare din loc s'a dovedit totuși mică în fața sutelor de agriști din loc și jur; — în special sunt prezenți în număr mare cei din Mociar în frunte cu păr. *Eugen Pantea*.

Seria cuvântărilor o începe D-l *Alex. Văcărescu*, președintele Agrului, care declară ședința deschisă și vorbește despre „*Caracter și patriotism*“.

Dă cuvântul apoi D-nei *Aneta Iovan*, inv. Oradea, care cu multă dibăcie și cu potrivite exemple își

desvoltă conferența: „*Dragostea și iubirea de Dumnezeu*“. Autoarea e ascultată cu viu interes.

Frumos și pe înțelesul tuturor vorbește D-l Dr. *Augustin Pop*, medicul de circumscripție despre „*Boalele molipsitoare*“.

Nu lipsește nici partea artistică a serbării, căci grație trudei D-lui inv. *Leuca Florian* — elevii școlii primare execută: colinzi înălțătoare, recitări distractive, monoloage și dialoage hazlii, urmate de o piesă „*Slujnica Domnului*“ interpretată de elevii aceleiași școle.

Dupăce pâr *V. Munteanu*, mulțumește conferențiarilor pentru sfaturile împărtășite cu dragă inimă, precum și D-lui inv. pentru munca depusă întru reușita artistică a programului, asistența, cu mic cu mare se îndreaptă spre Biserica parohială unde se face „*Binecuvântarea euharistică*“ în cadrul căreia pâr. *Cornel Marian* — Rogoz, predică despre „*Isus prigonit de Irod*“ cu reflexii la timpurile prezente. Binecuvântat de Cel ce în cer și pe pământ se cheamă Fiul lui Dumnezeu, poporul dreptcredincios se îndreaptă cu pas grăbit spre ale sale.

— **Agru la Drighiu.** O frumoasă și reușită serbare agristă a avut loc de ziua Botezului Domnului a. c. în parohia pâr. *Ștefan Sabo*, Drighiu. În fața parohienilor și a unui ales număr de intelectuali — din loc și jur — pâr. paroh, deschizând ședința vorbește despre „*Rostul și necesitatea Agrului*“ în viața Bisericii noastre sfinte unite cu Roma.

Partea primă a bogatului program o formează un mănunchiu de bucăți de cor cu caracter religios, pentru a-i urma o altă serie de bucăți distractive îndelung aplaudate.

Nu mai puține aplauze câștigă *D-na R. Vescan*, drept recompensă pentru un reușit debut de solo.

Un ultim punct e desfășurarea cunoscutei piese populare: »*Ruga dela Chișiteu*«, cu care punct serbarea se și sfârșește.

Venitul net este destinat elevilor săraci și merituosi ai școlii primare din loc.

— **Semne Noi.** În biserica protestantă din America se observă noi tendințe în jurul ceremoniilor religioase. În bisericile luterane, din an în an se dă o importanță mai mare hainelor bisericesti, luminilor, altarelor, tămâiei. Introduce așa zisele practice ritualiste. Progres în ceea ce fac azi, și-au făcut în trecut. Predicatorii protestanți au început a vinde cărți de rugăciuni, rozare, statui, cruci, cădelnițe. Numărul convertiților la catolicism în anul trecut a fost 64 mii.

Comunicat

Filiile Hodoș și Stanciova, jud. Timiș-Torontal, înființate în anul 1932, întrucât nu au avut posibilitatea să-și procure toate cele necesare și mai ales clopote; întrucât clopotele cu prețul de azi sunt foarte scumpe,

iar credincioșii foarte săraci, trebuie să se mulțumească cu clopote din oțel și vechi, rămase pela oarecari biserici.

Parohiile cari posedă asemenea clopote, sunt rugate să comunice, mai jos menționatului oficiu parohial, prețul și greutatea clopotelor, precum și starea lor.

Of. Par. Român Unit
Hodoș, Timiș Torontal.

BIBLIOGRAFIE

Fr. Dvornic -- *Les Légendes de Constantin et de Méthode vues de Byzance*. — Prague 1933. Eruditul bizantinolog care este profesorul dela Universitatea din Praga, a dat în vileag întâiul volum al seriei intitulată „*Bizantinostavica Complemента*“. În el se găsesc traduse în franțuzește viețile Sfinților Metodie și Chiril (carele numai pe patul de moarte, călugărindu-se, s'a numit așa, dar care în viață a fost cunoscut sub numele de Constantin Filosoful). Autorul însoțește traducerea de un minuțios și foarte documentat studiu, în care comentează în chipul cel mai scrupulos fiecare capitol al vieților acestor doi sfinți, ce s'au învrednicit a fi trecuți în sinaxarul sfinților, atât în Orient, cât și în Occident, și cari sunt cunoscuți ca Apostoli ai Slavilor.

Din pricina rolului covârșitor ce au jucat la creștinarea și civilizarea Slavilor, s'a crezut și susținut că ei ar fi fost de neam slav sau cel puțin că mama lor era slavă. Dvornic afirmă și dovedește că ei erau greci din Salonic, fil ai unui funcționar superior de ai Impărăției Bizantine, crescuți de Teotul Logofătul, puternicul Ministru dela începutul secolului IX-lea, care le-a dat o educație și o instrucție deosebită.

Metodie, fire ascetică aplecată, spre contemplare, se călugărește în Sfântul Munte. Constantin, în ziua când Fotie devine Protoascret, adică Prim Secretar al Palatului, succede dascălului său în catedra de filosofie dela Universitatea Bizantină. El capătă acolo odată cu celebritatea, porecla de Filosoful. Biografia lui pomenește și de misiunile diplomatice pe care Constantin le-a îndeplinit. Este vorba mai întâi de o misiune în Arabia. Autorul arată că trebuie să fie vorba de însărcinarea dată lui pe la 850 și că atunci Constantin reuși să îndulcească politica fanatică a Califului Mutanocil față de creștinii din provinciile răpite Impărăției de către Mahomedani. În ce privește misiunea ce ar fi îndeplinit la Caganul Cazarilor, autorul spune că misiunea aceea cu caracter politico-militar, a fost trimisă la Cagan, după ce Cazarii îmbrățișaseră mai toți iudaismul și nu Constantin a fost șef al ei. El a făcut doar parte din misiunea aceea, ce a avut loc pe la 860 și că el obținu a se îngădui Cazarilor să profeseze și creștinismul, dacă vor. Cu ocazia trecerii lui prin Chersonoz, Constantin descoperă moaștele unui Clement, de care, în perfectă bună credință, a crezut că era cel de al treilea Papă. Dvornic dovedește însă că s'a înșelat. Moaștele aflate acolo, sunt ale unui alt Clement, care a suferit martiriul în Chersonoz și de care pomenește în sec. VII Teodosie în al său Itinerar.

Dvornic explică și de ce Constantin se retrase un moment și el la Sf. Munte. Favorit al lui Teotul, s'a temut că ucigașul acestuia, Bardas, îl va persecuta. — Grație însă prieteniei lui Fotie, el se poate întoarce liniștit la Constantinopol. Tot Fotie face pe Metodie egumen al bogatei mănăstiri numită Polihronie.

Trimiterea lor în Moravia, s'a întâmplat astfel: La creștinarea Moravilor lucrau episcopi și misionari germani, intrând ei în oarecari neînțelegeri cu principii moravi, aceștia au cerut misionari din Bizanț. — Trimiși de acolo, Metodie și Chiril căutând să se face iubiți și ascultați de popor, vorbindu-le, predicându-le și liturghisind în limba lor. — Succesele lor nemulțu-

mise pe episcopii și misionarii germani, — li denunță la Roma, învinuindu-i de călcarea principiilor cari nu îngăduie a se liturghisi decât în evreiește, grecește și latinește. — În apus principiul acesta era respectat mult mai cu asprime decât în Orient. „Biserica Bizantină, în râvna ei de a lăți creștinismul printre popoarele stăpânite de Impărația Răsăritului, îngăduie Georgianilor, Armenilor, Goșilor, Turcilor, Cazarilor și altora să liturghisească în limba lor“. (pag. 209). — În Apus limba liturgică era mai numai cea latină și clerul german cere dela Roma să interzică misionarilor bizantini de a liturghisi în slavonește. Li se părea o inovație primejdioasă și ca ei, mai credeau și alții. Ca să se apere de astă învinuire, Metodie și Chiril pleacă ei singuri la Roma, unde duc cu ei și moaștele Sfântului Clement.

Pe vremea aceea în Roma erau o mulțime de monastiri grecești. Călugări greci nu se găseau în secolul al IX-lea, numai în Roma și în Italia de Sud, ci și în Pentapole, la Capua, Benevent și prin împrejurimile Romei. — Ei sunt primiți pretutindeni în Roma cu simpatie și ascultați cu bunăvoință. În cursul călătoriei acesteia, Constantiu se îmbolnăvește și simțindu-și sfârșitul, îmbracă schima monahală. Anicet Papa, ordonă să fie îngropat în curte în biserica Sf. Clement, poftind la prohodirea sa pe tot Clerul bizantin din Roma și pe toți grecii ce trăiau acolo.

Pe Metodie, Papa îl trimite înapoi în Moravia, dându-i titlul de Arhiepiscop al Moraviei. Rolul lui la creștinarea și la civilizarea Slavilor este covârșitor. Plin de tact și înțelepciune, știe a se face tuturor a iubit și păstorește pe Moravi în ritul latin, iar pe Bulgari în cel bizantin, cu care se identificaseră, dar liturghisea pretutindeni în limba slavonă.

Nimeni din cei în drept, nu le-a imputat în zilele lor nimic. Mai târziu s'au găsit istorici dintre cari unii din pricina prieteniei lor cu Fotie, i-au învinuit de unele, iar alții, din pricina respectului lor față de autoritatea Papei și a dragostei lor de Roma, de altele. — Dvornic, le face dreptate, punând lucrurile la punct.

El recunoaște că Metodie și Chiril nu au fost niciodată partizani ai lui Ignatie, că au fost neconținți prieteni cu Fotie. — Spune însă că Ignatie, cu toate meritele și însușirile lui necontestate, era pasionat, intransigent și uneori inconsecvent. În chestia bulgară, în a doua sa păstorire a jignit adânc Roma. „Norocul lui a fost că a murit înainte de sosirea Legațiilor Romei în Constantinopol, căci ar fi căzut sub excomunicare“. (Pag. 139). Pe când față de Fotie în a doua sa păstorire, încercările lui Ion VIII. de a-l face să nu se mai amestece în Bulgaria, pare că au avut un oarecare succes, căci Papa nu se mai plânge de Fotie ca de Ignatie (pag. 283). În alt loc arată că i se face nedreptate lui Fotie când i se impută desbinarea din 1054. El a avut într'un moment cu Roma, conflictul ce se știe. Anumite argumente susținute de el în conflictul acela, au folosit și la cel din sec. XI. Conflictul dintre el și Roma s'a aplanat însă definitiv. Indepărtarea lui Ignatie din scaun era necanonică, Fotie însă a fost sincer scriind că regretă că i s'a impus scaunul patriarhal. Iar când osândește răutățile întrebunțate față de Ignatie și partizanii lui, nu face un act de ipocrizie (pag. 138).

Tot așa de categoric stabilește că, înainte chiar de moartea lui Ignatie, Papa, prin Atanasie Bibliotecarul, intrase în tratative cu Fotie, în vederea reabilitării lui. Dacă e adevărat că Fotie a făcut oarecari îndreptări în scrisoarea prin care Ion VIII. îl primește în împărtașanie, le explică acele îndreptări, el însuși le mărturisește, nu au nimic prea grav, și Papa îl muștră destul de blând pentru aceasta, laudându-l pentru smerenia lui (pag. 324). Alta este cu scrisoarea lui Ion VIII și învinuirea că ar fi plâsmuit pe de-antregul și așa cum a dovedit Hergenröther. Această plâsmuire însă nu se găsește decât în texte din sec. XIV-lea, ea nu poate fi imputată lui Fotie (pag. 323).

Cât despre pretinsa afurisire a lui Fotie de către Ion VIII ea nu se află decât într'un pamflet și nu poate fi luată în serios. Ion VIII a murit în pace cu Fotie, întocmai ca și cei doi urmași ai lui (pag. 319—20). Așa fiind și într'un cât, cu toată amicitia lor față de Fotie, nici Metodie nici Chiril nu l-au aprobat în conflictul lui cu Papa Nicolae I, atitudinea lor, față de Roma, a fost absolut corectă și corespunde ideilor ce profesau toți Răsăritenii față de Roma Veche (pag. 312—3).

Nici acei Răsăriteni cari li învinuise de apostasie. că adică ar fi acordat Papei mai mult decât s'ar fi convenit, nu au dreptate. Respectul ce au arătat neconținți Papei, întrebunțarea la adresa lui, a cuvântului Apostolicus, nu este numai a lor. A fost întrebunțat și de alți Răsăriteni în sec. IX. Cu tot conflictul dintre Nicolae I. și Fotie, relațiunile dintre Bizantini și Roma erau foarte amicale. Călugării și mirenii din Bizanț alergau în pelerinaj la Roma. Deci dar tot așa precum Roma nu le putea face vină din sentimentele lor față de Bizanț, nici Constantinopolul nu a avut nimic de zis privitor la respectul lor față de Roma. Ei au rămas credincioși Bisericii lor de origine, fiindcă credința aceea se putea foarte bine împăca cu cea față de Roma (pag. 313).

Apărând memoria Apostolilor Slavilor, Dvornik pune și pe Fotie într'o lumină nouă și interesantă, ce merită să fie relevată.

Cu cât se studiază mai adânc și mai obiectiv istoria bizantină, cu atât istoricii renunță la o sumedenie de idei ce păreau indiscutabile altădată.

Mai anii trecuți, într'o conferență ținută la București, un alt bizantinolog — D. Gregoire dela Universitatea din Bruxelles — ne-a uimit afirmând că faimosul edict de toleranță dat de Constantin cel Mare la Milan, n'a existat niciodată, și că nici Liciniu nu a fost persecutorul creștinilor precum se prețindea: în Orient creștinismul era mult mai răspândit ca în Apus și deoarece câștigase simpatiiile Răsăritenilor, Constantin ar fi lansat svonul că încă de când nu era decât împărat al Apusului, el favoriza pe creștini. Așa a izbutit să reintregească Imperiul Roman, împărțit în două.

Pe vremuri se pretindea la noi, că Metodie și Chiril ar fi contribuit și la creștinarea Românilor. Azi se știe că Românii erau creștini, câteva secole înainte de nașterea lor. Intrebarea este: Nu cumva legenda aceasta o fi isvorit dintr'o confuzie? Nu cumva ei au creștinizat pe Valachii ce locuiau provincia ce și azi se numește Valachia Moravă (Moravische—Walahei)? Pe acești Români slavizați i-a vizitat în secolul trecut, Burada, ca să vadă dacă mai păstrează în limba lor cuvinte românești. Cine se încumetă să cerceteze când și cine i-a creștinat și în ce limbă anume?

M. T. Carada.

— **Profesorul Gavril Precup** (15 ani dela moartea sa) de E. Precup — Gherla 1936, Prețul 40 lei. În aproape 90 de pagini autorul, expune, clar și cuprinzător, viața și activitatea lui Gavril Precup, fost profesor în Blaj. După datele biografice autorul descrie rolul de organizator și îndrumător al societății de meseriași și comercianți români din Blaj. Descrierea bogăției și rodnicei activități a harnicului și neobositului cărturar, autorul o face pe baza proceselor verbale ale amintitei reuniuni de meseriași și comercianți. Urmează descrierea funerariilor decedatului precum și discursurile funebre rostite la înmormântarea lui, cari mai bine ca orice îl caracterizează pe inimosul profesor dela Blaj. Cartea se poate comanda dela autor din Gherla.

— **Calendarul dela Blaj** pe anul 1936, tipărit și editat de Redacția „Unirii Poporului“, anul acesta se prezintă într'o haină mai elegantă ca în trecut, cu un admirabil clișeu al Catedralei Sf. Treimi din Blaj, pe copertă. Printre bogatul și variatul material aduce câteva frumoase pagini din trecut. Prețul 12 Lei. Se poate comanda la „Unirea Poporului“ din Blaj, jud. Târnava-Mică și la Soc. Sf. Ioan Gură de Aur, Oradea.